

Finnmark fylkeskommune

Finnmárkku fylkkagielda
Finmarkun fylkinkomuuni

«Team Finnmark»

Fiskeri- og kystsamfunnsutvikling i Finnmark

Innspill fra ressursgruppen

-kunnskapsgrunnlag, analyser og tiltaksforslag-

Behandlet i fylkesutvalget 23.04.2025

1.0 Invitasjonsgrunnlag for kunnskapsgrunnlag, analyser, tiltaksplan og gjennomføringsplan

Fylkesutvalget fattet i forbindelse med behandling av Menon Economics rapport «Krise i fiskeriet – tiltak mot redusert befolkning i kystkommunene i Finnmark», (FU-sak 100/24), vedtak om etablering av Team Finnmark.

Mandatet for prosjekt «Team Finnmark» er å;

- «Bistå og koordinere kommuner, fiskerinæring og øvrig kystnæringsliv i deres håndtering av den forventede fiskeri- og kystsamfunnskrisen i Finnmark».
- «Prosjektet skal foreslå- og gjennomføre tiltak som avhjelper næringsliv og lokalsamfunn som rammes av krisen».

I fylkestingets vedtak i samme sak, ble Vest- og Øst-Finnmarkrådet, Innovasjon Norge Arktis, LO, Sjømat Norge og Nord Fiskarlag (Norges Fiskarlag), invitert inn i en ressursgruppe for prosjektet. I tillegg ble Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD), samt Nærings- og Fiskeridepartementet (NFD), forespurt observasjonsstatus. Alle ressursgruppeaktørene og observatørene takket ja til medvirkning i prosjektet.

Forarbeidet med design og rigging av Team Finnmark startet i all hovedsak i januar 2025 med innledende møter og samtaler med NOFIMA, Vest og Øst-Finnmarkrådet, samt Innovasjon Norge Arktis. I denne dialogen ble det identifisert 9 ulike temaområder som pekte seg ut som særlig relevante og aktuelle for den videre innsatsen. Med utgangspunkt i det innledende forarbeidet, ble det i månedsskiftet januar/februar deretter gjennomført samtaler og møter for å presentere og diskutere prosjektinnholdet for Sjømat Norge, Nord Fiskarlag og LO. Med forankring i disse møtene, samt videre dialog med regionrådene og Innovasjon Norge, ble prosjektets innhold og design ytterligere tilpasset og spisset. Ressursgruppeaktørene ble deretter 25.02.2025 invitert skriftlig til å bidra med innspill til kunnskapsgrunnlag, analyser og tiltak innenfor Team Finnmarks mandat. Ressursgruppeaktørene vurdere selv hvilke tema og problemstillinger de ønsket å fremheve. Sluttdato for tilbakemeldinger ble satt til 31.03.2025. Det anføres at fylkeskommunen vil kunne motta flere innspill fra ressursgruppen enn de som ligger i dette dokumentet.

Med forankring i den faglige dialogen og møtene med ressursgruppeaktørene, ble det samtidig utarbeidet en enkel prosjektplan for arbeidet med «Team Finnmark». Denne ble vedtatt av fylkesutvalget 17.03.2025, (FU-sak 26/25).

Parallelt med forarbeidet for Team Finnmark, ble også KDD og NFD orientert om framdrift og innholdet i prosjektet. Departementene har også fått oversendt prosjektplan. Dialog om økonomiske bidrag til prosjektet fra KDD og NFD pågår, og er ikke avsluttet.

Samtidig som det forberedende arbeidet har vært i prosess, har også Næringsavdelingen arbeidet med analyser og vurdering av mulige Team Finnmark tiltak. Dette er gjort i delvis samarbeid med den gamle VKI-avdelingen samt Innovasjon Norge.

Mottatte innspill fra ressursgruppen, Menons tiltaksforslag, samt Næringsavdelingen/VKIs innspill, er oppsummert i påfølgende avsnitt. Innspillene fra ressursgruppen er i sin helhet er lagt ved som egne dokument.

2.0 Innovasjon Norge Arktis – kunnskapsgrunnlag, analyse og forslag til tiltak

Innovasjon Norge Arktis analyse av situasjonen innenfor fiskeri- og lokalsamfunn i Finnmark oppsummeres skjematisk som følgende:

Temaområder	Analyse	Tiltak
Tema 4: Flåteleddet	Prisen på det som landes fra flåten er høy og kompenserer i stor grad for bortfall av kvoter. IN ser også at flåten i større grad enn før rigger om til å fiske arter som er mindre utnyttet når torskekvotene er lavere. Det oppfattes fra INs side at flåten er omstillingsvillig og relativt robust.	I situasjoner der det behøves, bruker IN handlingsrommet til å gjøre gjeldsbetjeningen for flåten bedre, med eks. avdragsutsettelse. IN foreslår ikke særskilte tiltak utover dette.
Tema 5: Landindustrien	Den samme kvotenedgangen påvirker landindustrien mer enn flåten. Landindustrien utgjør i flere kommuner nøkkelbedrifter som sysselsetter mange personer. Ringvirkningene av permitteringer og tap av arbeidskraft er store. Dette påvirker også den demografiske utviklingen negativt. IN opplever med svekket råstoffgrunnlag en økende oppmerksomhet fra aktører (fiskere) som ønsker å ta større del av verdiskapingen. Eks. fiskere som vil kjøpe og selge/foredle egen fangst. Denne utviklingen vil IN være forsiktig med å stimulere til i en nedgangstid, da det kan få konsekvenser for landindustrien som allerede sliter med nok råstoff.	I situasjoner der det behøves, bruker IN handlingsrommet ved å gi avdragsutsettelse der IN har engasjement. Ikke stimulere til tiltak som kan svekke og fragmentere landindustrien. Bidra til effektivisering og omstilling, med høyere grad av digitalisering/robotisering og foredling. IN ser at investeringsviljen og evnen er mindre i nedgangstider, men samtidig vil IN bidra så langt det er mulig til utvikling og omstilling slik situasjonen er nå.
Tema 6: Virkemidler og finansiering	IN har det siste året gjort justeringer på virkemiddelporteføljen for å møte eiere og oppdragsgiveres behov på vegne av næringslivet i regionen: – Utviklingstilskudd Øst-Finnmark/Kyst-Finnmark, (jfr. KDDs utvidelse av ordningen i saldering av 2024 budsjettet) – Styrking av distriktsrettede risikolån. – Styrking av distrikstrettede garantier for driftskreditt.	IN foreslår å benytte eksisterende ordninger og forsterke disse fremfor å lage nye ordninger.
Tema 8: Kommersialisering,	Kommersialisering, markedsføring og markedsadgang vil kunne bidra til utvikling av fiskerisektoren.	IN har kompetanse innenfor disse områdene som kan benyttes av næringslivet i regionen. Eks. på dette er Innovasjonsrådgivere, Internasjonaliseringsrådgivere, IPR-, handelsteknisk- og eksportkompetanse. I tillegg benytter IN utekontorer verden over for å bidra til å

markedsføring og -adgang		bedre markedsadgang. IN har også en rekke digitale kurs på sitt kompetansesenter på nettsidene.
Tema 9: Lokalsamfunn, inkl. utvikling av nye og eksisterende næringer	Mye av næringslivet i Øst-Finnmark og Finnmark er direkte og indirekte knyttet til utviklingen i fiskerinæringen. Dette påvirker næringslivets investeringsvilje og -evne fremover. Det er identifisert tre utfordringer som naturlig også påvirker næringsutviklingen i Øst-Finnmark og Finnmark: Mangel på kapital, kraft og arbeidskraft / kompetanse. Det finnes sterke motorer i regionen, og disse kan man både la seg inspirere av og bygge innovative næringsmiljøer rundt. Selv om det er krevende tider, er det eksempler som viser at strategisk arbeid nytter. Næringsområder med potensiale: – Reiselivsnæringen. – Mineralnæringen – Forvarsløftet i Finnmark. – Grønt ammoniakkprosjekt i Berlevåg – Omstilling av Kimek	For å lykkes raskere med reiseliv i regionen kreves det at det Staten investerer i infrastruktur som transport og overnatting. Samtidig må lokale aktører bidra til å utvikle gode aktivitetsbedrifter. Stimulere investeringer rundt Nussir og Sydvaranger Gruver Styrke samarbeidet mellom FFK og IN innenfor leverandørutviklingsprogram rettet mot forsvaret og andre relevante sektorer. Stimulere utviklingsarbeidet i Berlevåg innenfor grønn industriutvikling. Støtte omstillingsarbeidet av KIMEK. Strategiske grep: – Bedre samordning av virke-middelapparatet. – Styrke KDDs 61-post. – Revitalisere FFKs arbeid med Strategisk Næringsutvikling i Øst-Finnmark, (SNØ-prosjektet). – Initiere arbeid med å utvikle og styrke innovative næringsmiljøer.

3.0 Nord Fiskarlag (Norges Fiskarlag) – kunnskapsgrunnlag, analyse og forslag til tiltak

Nord Fiskarlags analyse av situasjonen innenfor fiskeri- og lokalsamfunn i Finnmark oppsummeres skjematisk som følgende:

Temaområder	Analyse	Tiltak
Tema 1: FoU	Fiskeflåten tilpasser seg i stor grad kvotesituasjonen med å legge om driften til andre, og tidligere uregulerte arter. Spesielt vanskelig for flåten er det når flere arter blir underlagt totalkvoter og reguleringstiltak. Lave kvoter på arter som brosme, lange, kveite, breiflabb og uer fører til at driftsgrunnlaget reduseres kraftig, selv ved omstilling av driften. Havforskningsinstituttet har kommet med kvoteråd på disse artene, basert på et datafattig grunnlag, noe som har ført til svært lave kvoteråd ut ifra en føre- var tilnærming. Fiskeressursene i Finnmark har svært stor betydning for fiskerne i Finnmark, fra andre fylker og fra utlandet.	Nord Fiskarlag har bedt om økte midler til havforskning, samt at forskningen i mye større grad samarbeider med næringsaktørene. En slik forvaltningsmessig og erfaringsbasert forskning vil etter vårt syn gi et bedre grunnlag for kvoteråd. Mer samhandling vil også gi forskningen og kvoterådene større legitimitet, og kan dessuten medføre at trender i artsutviklingen oppdages raskere og mer presist hvilket vil kunne medføre noe mer avdempede svingninger i kvoterådene. Det er av svært stor betydning at viktige naturtyper, gytefelt og gyteområder for ville fiske- og skalldyrbestander, havbunnskartlegging og totale økosystemvirkninger ved etablering av nye næringer (som økt vekst i akvakulturnæringen i Finnmark) forskes på og utredes på et betryggende vis i forbindelse med kystsoneplanlegging i Finnmark Fylke. Dersom akvakulturnæringen skal vokse i Finnmark må det skje på en måte som; 1) Ikke fortrenger fiskere fra viktige fiskeplasser og, 2) ikke medfører risiko eller skade på fiskernes ressursgrunnlag (gytefelt/gyteområder/ oppvekstområder for ville fisk- og skalldyrbestander).
Tema 4: Flåteleddet	Den vanskelige situasjonen i hvitfisk-sektoren rammer alle flåtegrupper og landindustri langs hele vårt virkeområde, og Nord Fiskarlag mener at man først og fremst må forsøke å lette utfordringene næringen står ovenfor med økonomiske tiltak.	Økonomiske tiltak som letter skatte- og avgiftstrykket på flåten vil være svært positivt fremover. Avdragsfrihet- og utsettelse på gjeldsforpliktelser Forbedret dagpengeordning for mannskap slik at de kan få dagpenger fra første permitteringsdag. Fjerning av CO2-avgiften/full kompensasjon av CO2-avgiften for kystflåten. Ved videreføring må avgift øremerkes omstillingstiltak av

		flåten, (støtte ved kjøp av hybride fiskebåter, installasjon av landstrøm). Priser på landsstrøm, havneavgifter og andre avgifter fiskeflåten må ta hensyn til kvotesituasjonen i fiskeflåten. Finnmark fylkeskommune bør identifisere og benytte seg av tilgjengelige statlige støtteordninger, for å få økt tempoet i etableringen av fiskerihavner, landstrøm og andre tiltak som løftes frem av sentrale myndigheter.
Tema 5: Landindustrien	For fiskeflåten, og lokalsamfunnene langs kysten er det også viktig at man beholder dagens mottaksstruktur av fiskemottak. På grunn av mindre tilgjengelig råstoff og økt konkurranse om råstoffet, har prisene hatt en positiv utvikling for flåteleddet. Imidlertid vil dette kunne ramme industrien negativt.	Økonomiske tiltak, som avdragsfrihet mv må vurderes. Så lenge tilgangen på råstoff er så lav som den er nå, bør det vurderes å lette fiskeindustriens skatte- og avgiftsbyrde. Fiskerne trenger en desentralisert mottaksstruktur. Dersom mange fiskemottak går konkurs vil dette medføre tilsvarende konkurser i kystfiskeflåten, etter krisen. Det er ikke realistisk for den minste fiskeflåten å klare seg økonomisk, uten at det er et fiskemottak i rimelig nærhet til det område kystfiskeren driver sitt virke.
Tema 9: Lokalsamfunn, inkl. utvikling av nye og eksisterende næringer	Finnmark Fylkeskommune har gode støtteordninger for å hjelpe unge fiskere inn i yrket.	De økonomiske rammene for eksisterende støtteordninger kan økes, for å sikre rekruttering til yrket og dermed også bosetting og verdiskaping i kystsamfunnene.

4.0 Sjømat Norge – kunnskapsgrunnlag, analyse og forslag til tiltak

Temaområder	Analyse	Tiltak
Tema 1: Forsknings- og kunnskapsgrunnlag	Kunnskapsgrunnlaget for flere bestander, blant annet brosme, lange, uer, kveite, og breiflabb er utfordrende ved at kvotene settes lavere enn de ellers ville pga føre-var-tilnærmingen. Havforskningsinstituttets referanseflåte gir ikke en tilstrekkelig dekking av fiskeriene for de datafattige bestandene, og både toktdekkingen og datainnhenting fra fiskeriene må styrkes. Fiskeri- og havbruksnæringen er viktig for totalberedskapen i både Finnmark og Norge. Aktiviteten som foregår i sjømatnæringen på land og hav i Finnmark bør derfor belyses.	Sjømat Norge har understreket viktigheten av at Havforskningsinstituttet (HI) tilføres nok midler, og at ressursforskningen på såkalt datafattige bestander styrkes. Dette må reflekteres i blant annet tildelingsbrevet fra NFD til HI. Det bør foretas en kartlegging av aktiviteten i sjømatnæringen på land og hav for å dokumentere effekten denne aktiviteten har for totalberedskapen, tilstedeværelsen og matvaretilførselen i Norge. Sporingsdata fra fiskeflåten kan benyttes til å dokumentere aktiviteten på havet i Finnmark.
Tema 2: Reguleringer og kvoter	Fiskerireguleringer og kvoter er avhengig av et godt kunnskapsgrunnlag. Vi ser at stadig flere arter blir kvoteregulert uten tilstrekkelig datagrunnlag. Det fører til at kvotene settes med for stor sikkerhetsmargin.	Fiskerireguleringene må stimulere til kvoteutnyttelse og hensynta, naturen, fisker og fiskekjøper. Det er behov for økt satsning på ressursforskning på alle arter for å sikre korrekte kvotegrunnlag.
Tema 4: Flåteleddet	Fiskeriforvaltningen er nasjonal, og for å sikre stabile og forutsigbare rammebetingelser, stabilitet i kvotefordeling og like konkurransevilkår mellom aktørene i næringen, er det viktig at det i ikke innføres tiltak som er konkurransevridende mellom selskap, kommuner eller fylker. En forutsetning for fremtidig lønnsomhet i fiskerinæringen er at næringen er ren og ryddig. Det må sørges for at verken art, størrelse eller vekt er forhandlingstema ved landing. Kontrollen med uttaket fra havet må styrkes, og oppdagelsesrisikoen må økes.	Avstå fra å foreslå regionale forvaltningstiltak / kvoter mv. Alle selskap må behandles likt, og at det samles inn data fra flåten som kan benyttes til ressurskontrolltiltak. Dersom CO2-kompensasjonsordningene slår negativt ut for kystflåten, bør det sikres like konkurransevilkår mellom flåtegruppene. Fiskeridirektoratets og Råfisklagets kontrollaktivitet på feltet og ved landing må økes.
Tema 5: Landindustrien	For å kunne bygge en industri, og for å øke bearbeidningen og verdiskapingen fra fiskeriene er næringen avhengig av stabilitet, og ressursfordelingen, herunder fisken som er underlagt plikter, må derfor ligge i ro.	Norsk sjømat må være tilgjengelig for bearbeidning i Norge. Dette i tråd med forutsetningen i Deltakerloven. Fiskeindustrien er avhengig av forutsigbar og stabil råvaretilgang. Dette kan sikres gjennom auksjon eller andre omsetningsformer. Krav om endringer i omsetningsform må ikke svekke

	En forutsetning for fremtidig lønnsomhet i fiskerinæringen er at næringen er ren og ryddig. Det må sørges for at verken art, størrelse eller vekt er forhandlingstema ved landing. Sørge for at alle tilgjengelige kvoter / fangstmuligheter blir utnyttet, og at fisken blir landet. Dette gjelder spesielt for flåten som fisker kongekrabbe. Snøkrabbe er en verdifull ressurs, i likhet med kongekrabbe, og kan skape nye arbeidsplasser og økt aktivitet i Finnmark dersom den bringes i land levende. Veldig positivt at NFD i årets regulering av snøkrabbefisket har øremerket 10 % av totalkvoten til levendefangst.	driftsgrunnlaget for den del av flåten/industrien som allerede er underlagt aktivitetsplikt Sjømat Norge støtter økt bruk av frystauksjon i hvitfisklagene. De samme hensynene gjør seg imidlertid ikke gjeldende i pelagisk sektor eller for fersk fisk. Ressurskontrollen ved landing må styrkes, og ny teknologi må tas i bruk. I tillegg til automatiske vekter og veiesystem må det stilles krav om bruk av kamera og sensorer for å unngå av regelverket omgå eller brytes. Det må stilles like krav til alle, for å unngå at det etableres frihavner for juks. Øke omsetningskravet for kongekrabbe fra kr. 200 000,- til kr. 300 000,-, og senere til kr. 400 000,-, for å sørge for at også annen fisk enn torsk blir fisket og kan skape aktivitet i fiskeindustrien i Finnmark. Øke andelen av snøkrabbekvoten som må leveres levende.
Tema 9: Lokalsamfunn, inkl. utvikling av nye og eksisterende næringer	For å utvikle sjømatnæringen er næringen avhengig av stabile og forutsigbare rammevilkår	Ikke foreslå eller innfør ordninger som virker konkurransevridende mellom selskap, kommuner, regioner og fylker. Alle må ha tilgang til de samme virkemidlene.

5.0 Vest-Finnmarkrådet – kunnskapsgrunnlag, analyse og forslag til tiltak

Vest-Finnmarkrådet har ikke produsert et eget innspillsdokument, men oversendt ulike vedtak gjort av rådet. De mest sentrale vedtakspunktene relevant for Team Finnmark, oppsummeres punktvis i skjemaoppsettet under.

Temaområder	Analyse	Tiltak
Tema 2: Reguleringer og kvoter	Kvotemeldingen – diverse regulatoriske innspillspunkter til regjeringens Meld. St. 7 (2023-2024) Kvotemeldingen, (2024). Leveringsplikten – endringer og oppfølging av forskrift (2021). Regulering av snøkrabbefisket og deltakerbestemmelser - høringsuttalelser, (2023, 2024). Ferskfiskordningen – høringsuttalelse til NOFIMAs evaluering av ordningen, (2024).	I hht. rådets vedtak. Ingen tiltak særskilt fremhevet i innspillsmaterialet.
Tema 5: Landindustrien	Grønn verdiskaping og økt bearbeiding i sjømatindustrien - høringsuttalelse, (2022).	I hht. rådets vedtak. Ingen tiltak særskilt fremhevet i innspillsmaterialet.

I tillegg er det oversendt følgende rapporter:

- Ferskfiskordningen – verdiskaping og ringvirkninger, (Rapport BDO, 2018).
- Pliktkvoter – hvordan kan pliktkvoter bidra til mer foredling?, (NOFIMA, 2021)

6.0 Øst-Finnmarkrådet – kunnskapsgrunnlag, analyse og forslag til tiltak

Temaområder	Analyse	Tiltak
Tema 2: Reguleringer og kvoter	Regulering av snøkrabbefisket og deltakerbestemmelser - høringsuttalelser, (2024).	I hht. regionrådets vedtak.
Tema 7: Utvikling av nye og eksisterende arter	Styrke havbruksnæringen.	For å fremme havbruksnæringens vekst og styrke verdikjeden i Finnmark, åpnes det for tildeling av nye matfiskkonsesjoner, der flesteparten skal prioriteres til Øst-Finnmark, men også inkludere Vest-Finnmark. Konsesjonene gis en geografisk binding på 20 år, for å sikre regionale fordeler og utvikling i lokalsamfunnene. Målet er å skape stabile arbeidsplasser, styrke kommuneøkonomien og bygge en bærekraftig leverandørindustri i fylket.
Tema 9: Lokalsamfunn, inkl. utvikling av nye og eksisterende næringer	Behov for en regional utviklingsparaply for Øst-Finnmark. Større grad av og mer omfattende interkommunalt samarbeid. Demografisk utvikling og utfordringer i regionen.	Utviklingsprogram for Øst-Finnmark. Samarbeid innen; – Beredskap og sikkerhet – Helse og velferd – Oppvekst og utdanning – Plan, teknisk og miljø – Stab og støttefunksjoner I hht. regionrådets vedtak. Ingen tiltak særskilt fremhevet i innspillsmaterialet.

7.0 Menon Economics – kunnskapsgrunnlag, analyse og forslag til tiltak

Gjennom Menon andre rapport om Finnmarksamfunnet, «*Krise i fiskeriet: Tiltak mot redusert befolkning i kystkommunene i Finnmark*», (Ø. Vennerød, L. A. Grünfeld, O. Grønvik og L. V. Olsen, Menon Economics, Publikasjon 162/2024), er det identifisert flere relevante tiltak for sikring og utvikling av kystsamfunnene i Finnmark. For den fullstendige analysen og vurderingen av tiltak vises det til Menonrapporten. Menons forslag til prioriterte tiltak for iverksetting, samt tiltak som kan vurderes, refereres i oppsummeringen under.

7.1 Tiltak rettet mot fiskerinæringen i kystkommunene

- Redusere lånekostnadene i fiskeriet, (prioritert tiltak).
- Styrking av ferskfiskordningen, (prioritert tiltak).
- Leveringsplikt snø- og kongekrabbe, (kan vurderes).

7.2 Tiltak for å stimulere til mer reiselivsnæring i kystkommunene

- Investeringsfond reiseliv, (prioritert tiltak).
- Charterfond fly, (prioritert tiltak).
- Bedre organisering av turistfisket, (prioritert tiltak).

Finnmarksrettede tiltak vedtatt i Statsbudsjettet for 2025, (jfr. Menonrapport 162/24, s. 14-17), inkluderes ikke i dette notatet. Personrettede tiltak er heller ikke inkludert i oppsummeringen.

8.0 Næringsavdelingen/VKI – kunnskapsgrunnlag, analyse og forslag til tiltak

Næringsavdelingen har med utgangspunkt i prosjektplanen for Team Finnmark, samt med forankring i avdelingens samhandling og dialog med relevante samhandlingsaktører, utformet en analyse for status for fiskeri- og kystsamfunnene i fylket. Analysen bygger på avdelingens generelle kunnskapsgrunnlag og samfunnsforståelse av kystsamfunnene i Finnmark pr. 2025.

Næringsavdelingen er gjennom sin rolle, oppdragsportefølje og aktivitet i tett kontakt med alle kommunene, regionråd, bedriftsnettverk, Innovasjon Norge, næringshager, m. fl., langs hele Finnmarkskysten. Dette gir avdelingen et detaljert innblikk i utfordringsbildet og mulighetsrommet for samfunns- og næringsutviklingsarbeidet. Med utgangspunkt i dette kunnskapsgrunnlaget, oppsummeres følgende analyse av status og mulighetsrom for fylkeskommunens initiativ i regi av Team Finnmark.

8.1 Tiltak for å styrke lokalsamfunn

Utfordringene i lokalsamfunnene er sammensatte. Det er derfor viktig med tiltak som også adresserer lokalsamfunnet som helhet, og ikke kun den delen av næringslivet som er direkte rammet av kvotenedgangen. I dette avsnittet vil fylkeskommunedirektøren peke på noen tiltak som kan bidra til å mobilisere og styrke lokalsamfunnet som helhet. Mange tiltak kan være aktuelle, vi vil løfte særlig tre områder: bolig, kompetanse og kultur.

8.1.1 Bolig

Finnmark har i dag utfordringer knyttet til å tilby «rett» bolig til eksempelvis tilflyttere. Det har vært flere avisoppslag som viser tilfeller hvor personer takker nei til jobb, fordi det ikke finnes egnede boliger i kommunene. I et notat fra Husbanken beskrives utfordringene i boligmarkedet:

«Det store flertallet av kommunene i Finnmark har sentralitet 5 og 6^[1]. Mange av kommunene opplever, som andre distriktskommuner, en del utfordringer knyttet til boligpolitisk arbeid og boligfremskaffelse. (...) Kort oppsummert opplever mange distriktskommuner»:

- Svake og stagnerte boligmarkeder, med høy tapsrisiko ved nybygging.
- Lite profesjonaliserte, begrensede leiemarkeder med stedvis høyt trykk på ledige enheter.
- Begrenset kapasitet, kompetanse og ressurser til langsiktig planlegging- og utviklingsarbeid innenfor boligområdet.

«(...) Boligmarkedet i distriktene er preget av en eldre boligmasse, lav omsetning og lite nybygging. Dette fører til et begrenset tilbud av egnede boliger. (...) Det er få private aktører som er villige til å investere i boligbygging i distriktene. Dette gjør det vanskelig å øke boligtilbudet».

Bygdevekstavgiftene har grepet fatt i boligutfordringen, og alle tre bygdevekstområdene har delmål rettet mot å «Øke boligbygging og utvikle boligtilbud».

Fylkeskommunedirektøren vil anbefale at det utvikles tiltak som kan redusere risiko ved bygging/ utbedring av bolig, og dermed stimulere markedet. Tiltakene bør rette seg mot både private og offentlige boligbyggere, samt næringsliv. Dette innebærer at det vil være flere ulike «eiere» av virkemiddel hvor både Husbanken, Innovasjon Norge, kommune og fylkeskommune er aktuelle.

8.1.2 Kompetanse

Folk og kompetanse er en mangelvare i nesten hele Finnmark – særlig i de små kommunene, som det er mange av langs kysten. Fiskeindustrien har mange utenlandske ansatte, og industrien preges av usikkerhet. Ved å igangsette tiltak som gir kompetanseheving og inkludering av utenlandsk arbeidskraft kan det gi mer stabil arbeidskraft, mindre fraflytning og næringsutvikling.

Allerede etablerte tiltak kan styrkes:

- Øke rammen til Bedriftsintern opplæring (BiO, statlig finansiering): Midler til BiO er lett tilgjengelige og meget populære kompetansemidler for små bedrifter, men rammen er lav (kr. 1,25 mill.), og det er mange søkere.
- Midler til kompetanseheving og inkludering, (finansiert over Statsbudsjettet/KDDs Programområde 13.50, Kap. 553, Post 60): Kystsamfunn kan oppfordres til å søke. Rammen er på kr. 4 mill. kr. I 2024 ble det mottatt mange gode søknader. Basert på tidligere års interesse og søknadsmasse, foreligget det sannsynligvis behov for å øke rammen.
- Studiesentrene kan kobles på som samarbeidspartnere. De er godt finansierte, og mandatet er å megle frem desentrale kompetansetilbud jamfør lokale/regionale behov. Ved behov for ekstra lokal tilrettelegging er det sannsynligvis behov for særskilte midler.

Fylkeskommunedirektøren mener det er viktig å iverksette tiltak som kan styrke kompetanse og omstillingsevnen i næringslivet, og anbefaler å styrke eksisterende tiltak beskrevet ovenfor.

8.1.3 Kultur

^[1] 23 av 25 kommuner har sentralitet 5 eller 6, to sentralitet 4.

Å satse på attraktive lokalsamfunn er viktig fordi de tiltrekker seg og beholder innbyggere, noe som bidrar til økonomisk vekst og sosial stabilitet. Når et lokalsamfunn tilbyr gode kulturelle aktiviteter, skaper det et miljø hvor folk trives og ønsker å bli værende. Dette fører til et sterkere fellesskap og en generell forbedring av livskvaliteten for alle innbyggere. Folk trenger ikke bare en jobb å gå til, de forventer også å ha et godt tilbud etter arbeidstid.

Det er en mengde tiltak og eksempler i Finnmark som kan trekkes frem. Dette spenner fra å styrke frivillighet i Finnmark, markere forskjellige hendelser eller f.eks. friluftslivets år, styrke det kulturrettede arbeidet for barn og unge (gjennom idrett, teater og andre institusjoner), styrke bibliotekutviklingen (gjennom aktivitet, utvikling av møteplassen og leselyst), styrke de aktive kulturinstitusjoner og bidra til utviklingen av nye uttrykk og oppfølging av sannhets- og forsoningskommisjonen.

For innflyttere til kommunen kan det være ekstra vanskelig bli inkludert i samfunnet og kulturtilbudene som finnes. Det kan derfor være aktuelt å igangsette tiltak/ordninger som har som målsetting å inkludere innflyttere i kommunen, slik at flere velger å bli værende i Finnmark.

Gjennom et samarbeid med eksempelvis kommuner, bygdeveksttaler, frivillige lag og foreninger, museum, og kulturinstitusjoner, så vil fylkeskommunen bidra til å styrke kulturlivet, bolysten og øke attraktiviteten for kommuner i Finnmark. Økt attraktivitet kan gi flere innbyggere og dermed motvirke demografiske utfordringer og mangel på kompetanse.

For å rekruttere og beholde, så er det sentralt å ha attraktive bosteder. For å skape attraktivitet og bo-glede, så er kulturtilbudet, frivilligheten og en aktiv «tilflytterstrategi» viktig.

Fylkeskommunedirektøren vil derfor anbefale at fylkestinget igangsetter en satsing på kultur for å bidra til attraktive lokalsamfunn. En slik satsing vil harmonere godt med arbeidet i regi av knyttet til «Kyst og fiskerisamfunn» (jf FT-vedtak 73/24), omstilling i kommuner, (jf Statsbudsjettet/KDDs Programområde 13.50, Kap. 553, Post 65), og samarbeidet med bygdeveksttaltene.

8.1.4 Attraksjoner, mat og mobilitet – Reiselivet som drivkraft i Finnmark

Reiselivet er en av de mest lovende næringene for ny verdiskaping og omstilling i Finnmark. Regionen tilbyr unike naturopplevelser, levende kystkultur og matopplevelser med særpreg – etterspurte kvaliteter i et reiselivsmarked i endring. I møte med usikkerhet i fiskerinæringen og fraflytting i flere kommuner, kan reiselivet bidra til å skape attraktive steder, nye arbeidsplasser og langsiktige investeringer. Reiselivet krever samtidig styrket satsing på infrastruktur og koordinering. Manglende besøksinfrastruktur, lav tilgjengelighet og begrenset overnattingskapasitet hindrer utvikling. Derfor anbefales at Team Finnmark vurderer å lansere en infrastrukturpiloten til å støtte utbygging av mobilitet, kaianlegg, havner og møteplasser for besøkende – samtidig som det stimuleres til utvikling av nye "fyrårn"-attraksjoner og videreutvikling av eksisterende aktører.

Et viktig moment er utvikling av bærekraftig og opplevelsesbasert transport, slik initiativet fra Brim Explorer i Kirkenes og Vadsø illustrerer. Slike prosjekter kobler transport, formidling og lavutslippsløsninger, og gir ny infrastruktur også til nytte for lokalbefolkningen. Finnmark kan også styrke sin posisjon gjennom nye overnattingsformer og plattformer som vektlegger samfunnsnytte, lokal forankring og bærekraft, slik som Cool Stays, Landfolk og Fairbnb. Ved å støtte fremveksten av slike konsepter, vil Finnmark kunne møte etterspørselstrender i reiselivet samtidig som lokal verdiskaping beholdes.

Lokalmat og måltidsopplevelser er en nøkkel for økt lønnsomhet og langsiktig stedsutvikling. Måltidsturisme er i vekst internasjonalt, og Finnmark har særlige fortrinn i sin samiske, sjøbaserte og flerkulturelle matkultur. Det anbefales å styrke koblingen mellom reiseliv og mat gjennom utvikling av profesjonelt vertskap, distribusjonsordninger og opplevelsesproduksjon. I tillegg gir nye flyruter fra Finnair mellom Lappland og Kirkenes/Alta et stort utviklingspotensial, som styrker behovet for kollektivtilbud og mobilitet over grensen – både for lokalbefolkning og reisende.

Reiselivet kan og bør være et av Team Finnmarks viktigste verktøy for å skape attraktivitet, stabilisering og omstilling i kystsamfunnene. For å lykkes, kreves det bedre koordinering av virkemidler og investering i langsiktig utvikling.

8.1.5 Omstilling

Kommuner i Finnmark opplever forvitringstendenser med befolkningsnedgang, og en aldrende befolkning. Dette påvirker næringsstrukturen negativt. I tillegg kommer den mye omtalte fiskerikrisa på toppen av allerede eksisterende utfordringer.

Alta er den eneste kommunen i Finnmark som har hatt vekst i folketallet i den siste tiårsperioden (2015-2024) viser en analyse utført av Telemarksforskning. De andre kommunene har hatt nedgang i folketallet. Aller størst nedgang har Berlevåg med 12,7 % og Loppa med 12,6 %. Også andre fiskeriavhengige samfunn som Måsøy, Nordkapp og Lebesby har stor nedgang i folketallet i den samme tiårsperioden. Etter 2013 har det vært 8,7 prosentpoeng svakere vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet i Finnmark enn i resten av landet. Finnmark har også hatt den svakeste utviklingen når det gjelder arbeidsplassvekst i næringslivet i den siste tiårsperioden. Når det gjelder utviklingen i antall offentlige arbeidsplasser har utviklingen i Finnmark vært fjerde svakest på landsbasis i denne tiårsperioden. Alta har hatt en samlet arbeidsplassvekst høyere enn landet i den siste tiårsperioden, som eneste kommuner i Finnmark. I alle de andre kommuner har det vært lavere arbeidsplassvekst enn i resten av landet.

Forvitringstendenser, befolkningsnedgang og tap av arbeidsplasser i næringslivet er stort særlig i sårbare kystkommuner. Fylkesutvalget vedtok en regionomstilling av kommunene Nesseby, Tana, Berlevåg og Båtsfjord. Analysen viser at Berlevåg og Båtsfjord er ekstra sårbare for nedgangskonjunkturer. Mangel på kompetent arbeidskraft, ensidig arbeidsmarked og behovet for å beholde og rekruttere fagkompetanse er stort. Det er svært begrensede muligheter innenfor pendling i en bo- og arbeidsmarkedsregion. Uten noen form for tiltak vil den negative trenden fortsette, og trolig forsterkes. Den inntrufne fiskerikrisa og kvotenedgangen påvirker spesielt de to fiskeriavhengige kommunene Båtsfjord og Berlevåg i særlig negativ grad. Særlige grunner bør derfor hensyntas for å bistå de to mest fiskeriavhengige kommunene i regionomstillingen i Vestre Varanger med tilskuddsmidler som en del av prosjektet «Team Finnmark».

9.0 Videre arbeid med tiltak

Finnmark fylkeskommune har mottatt innspill på kunnskapsgrunnlag, analyser og tiltaksforslag fra ressursgruppen for fylkeskommunens arbeid mot fiskeri- og kystsamfunn/Team Finnmark. Bidragene gjenspeiler ressursgruppens interessefelt, kjerneoppgaver, oppgaveportefølje og situasjonsanalyse. Samtidig viser materialet at det foreligger flere overlappende problemforståelser og tiltaksforslag. Innspillene kan samlet beskrives å være konsentrert om:

- Tema 1 Forskning og utvikling - kunnskapsgrunnlag for ressursgrunnlaget/forvaltning

- Tema 4 Flåteleddet – økonomiske rammebetingelser for aktørene i næringen
- Tema 5 Landindustrien - økonomiske rammebetingelser for aktørene i næringen, produktutvikling, digitalisering, robotisering av foredlingen
- Tema 9 Lokalsamfunn – utvikling av eksisterende og nye næringer

I tillegg er tiltaksforslagene fra Menons rapport om fiskeri- og kystsamfunnene i Finnmark innarbeidet i innspillsoppsummeringen. Forslagene fra Menon er til dels også sammenfallende med ressursgruppens forslag.

Videre har Næringsavdelingen med utgangspunkt i avdelingens regionale utviklingsarbeid, utarbeidet en kortfattet analyse av status for fiskeri- og kystsamfunnene, samt drøftet mulige tiltak.

De mottatte tiltaksforslagene kan oppsummeringsvis kategoriseres som å være delvis konkrete og delvis tematiske. Det er derfor behov for å videreutvikle de foreslåtte tiltakene for å kunne adressere de komplekse utfordringene for fiskeri- og kystsamfunnene i fylket. Ressursgruppen har allerede identifisert flere relevante temaområder, inkludert forskning og utvikling, økonomiske rammebetingelser for flåteleddet og landindustrien, samt utviklingen av lokalsamfunn. For å sikre effektiv og målrettet implementering av disse tiltakene, må det legges vekt på økonomisk støtte, teknologisk innovasjon og samarbeid mellom ulike aktører. Gjennom en systematisk tilnærming kan man oppnå bedre forvaltning av naturressursene, styrke økonomien i kystsamfunnene og fremme en bærekraftig utvikling i regionen.

Basert på mottatte innspill, Menon Economics rapport, samt næringsavdelingens analyse, vurderes følgende tema og tiltaksforslag som aktuelle for videre bearbeiding og utvikling:

Tema 1 FoU:

- Prosjekter og tiltak som fremmer kartlegging og kunnskapsutvikling om lokale og regionale marine ressurser. Dette for å utvikle en fiskeriforvaltning som hensyntar regionale og lokale variasjoner i det marine ressursgrunnlaget, og på den måten danner grunnlag for et bærekraftig og optimalisert ressursuttak som sikrer lokale og regionale næringsaktører bedre og mer fleksible driftsmessige rammebetingelser.
- Politisk og faglig påvirkning av nasjonale systemer for å styrke marin FoU-aktivitet i Finnmark.

Tema 4 Flåteleddet:

- Prosjekter og tiltak som bidrar til utvikling av grønn omstilling av fiskerihavneinfrastrukturen.

Tema 5 Landindustrien:

- Prosjekter og tiltak som støtter og stimulerer til produkt-, bearbeiding- og foredlingsutvikling av nye og eksisterende marine arter og konsumprodukter.
- Prosjekter og tiltak som understøtter og utvikler samhandlingen mellom flåteleddet og landindustrien, og som på den måten bidrar til effektiv foredling og utnyttelse av marine ressurser og råstoff og helårlig drift.
- Prosjekter og tiltak som bidrar til sikring og utvikling av en desentralisert mottaksstruktur som gjør at det ikke oppstår for lange føringsveier for kystflåten langs Finnmarkskysten.

Tema 9 Lokalsamfunn:

- Prosjekter og tiltak rettet mot stimulering og støtte til utvikling og utbygging av reiselivsinfrastruktur og aktivitetsbedrifter.
- Prosjekter og tiltak som støtter kommunale næringsutviklingsprosjekt.
- Prosjekter og tiltak som bidrar til omstilling og innovasjon i næringslivet, samt utvikling av innovative næringslivsmiljøer.
- Prosjekter og tiltak som bidrar til kompetanseheving og inkludering av utenlandsk arbeidskraft med siktemål å gi mer stabil arbeidskraft, mindre fraflytning og mer næringsutvikling.

For det videre arbeidet med å identifisere og konkretisere tiltak og prosjekter, gjennomføres dialogmøter med ressursgruppen.

Med forankring i resultatene og innholdet i dialogmøtene om konkretisering av tiltak, utarbeider fylkeskommunedirektøren forslag til konkrete prosjekt, og legger disse fram for politisk behandling i fylkesutvalgsmøtene 20. mai og eventuelt også 10. juni.

Styringsgruppen for Team Finnmark ved fylkesutvalget tar stilling til om det skal gjennomføres «workshop»/fagseminar med deltakelse fra ressursgruppen og andre relevante samhandlingsaktører med tema fiskeri- og kystsamfunn.

10.0 Behov for koordinering og samordning

Prosjektplanen for Team Finnmark av 17.03.2025, (FU-sak 26/25), konkluderer med at det foreligger behov for at arbeidet med fiskeri- og kystsamfunnstematikk gjennom Team Finnmark, samordnes og sees i sammenheng med andre pågående utviklingsprosjekt som fylkeskommunen eier selv, eller som eies av andre aktører.

Fylkeskommunedirektøren legger fram en skisse for hvordan denne samordningen kan organiseres i forbindelse med fylkesutvalgets behandling av tiltaksforslag 20. mai 2025.